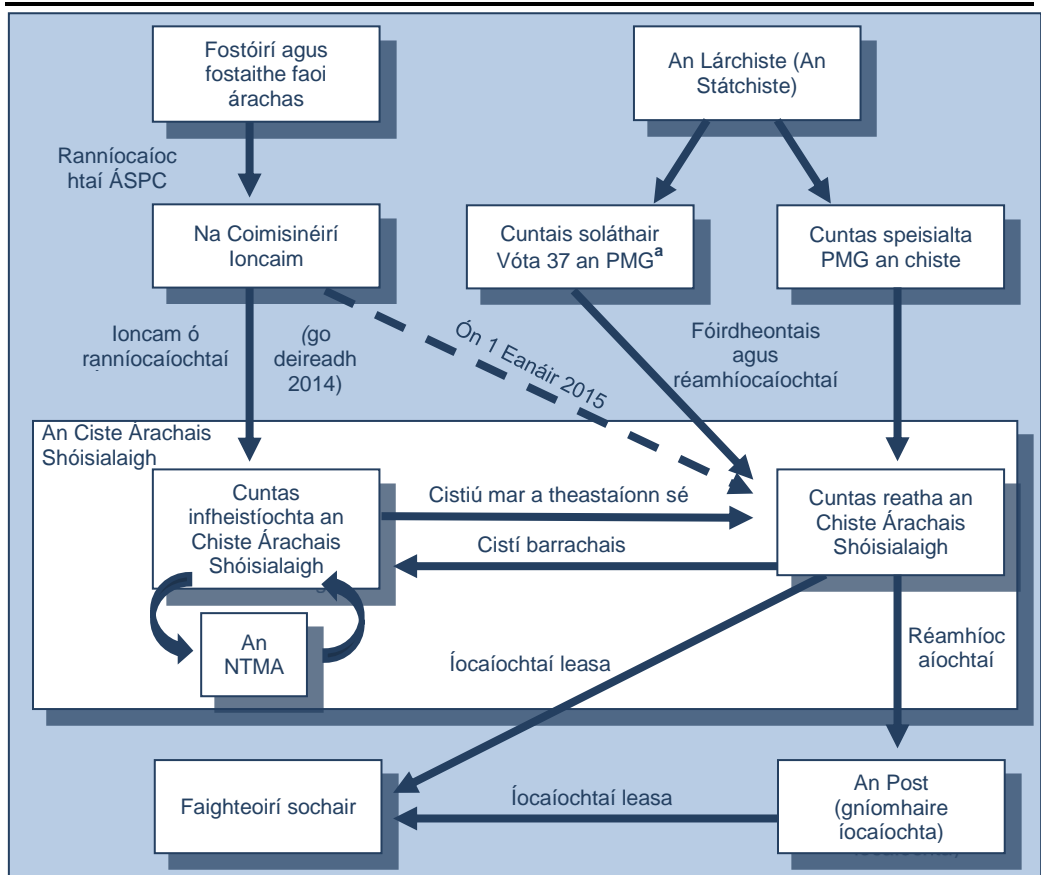

15 Cistiú an Chiste Árachais Shóisialaigh

- 15.1** Bunaíodh an Ciste Árachais Shóisialaigh (CÁS) faoi fhorálacha an Achta Leasa Shóisialaigh, 1952. Soláthraíonn sé na sochair agus na teidlíochtaí do réimse daoine atá faoi árachas, a chistítear trí ranníocaíochtaí árachais shóisialta phá-choibhneasta (ÁSPC). Sa chás go bhfuil cistí neamhleordhóthanacha ó ranníocaíochtaí, is féidir an t-easnamh a chur ina cheart ó Vóta na Roinne Coimirce Sóisialaí (an Roinn). Leagtar amach anois na príomhfhorálacha reachtaíochta a bhaineann le hoibriú an CÁS san Acht Leasa Shóisialaigh (Comhdhlúthú), 2005.
- 15.2** Faoi théarmaí Acht 2005, coimeádtar acmhainní an CÁS
- i gcuntas reatha, a bhainistíonn an tAire Coimirce Sóisialaí, agus
 - i gcuntas infheistíochta, a bhainistíonn agus a rialaíonn an tAire Airgeadais, a choimeádtar sa Bhanc Ceannais.
- 15.3** Foráiltear in Acht 2005 do ranníocaíochtaí a íoc leis an CÁS isteach sa chuntas infheistíochta nó sa chuntas reatha (féach Fíor 15.1). Anuas air sin, ceanglaíonn sé chun cistí barrachais atá sa chuntas reatha a aistriú isteach sa chuntas infheistíochta, chun ligean d'acmhainní nach dteastaíonn do chaiteachas reatha a infheistiú.

Fíor 15.1 Cistiú an Chiste Árachais Shóisialaigh

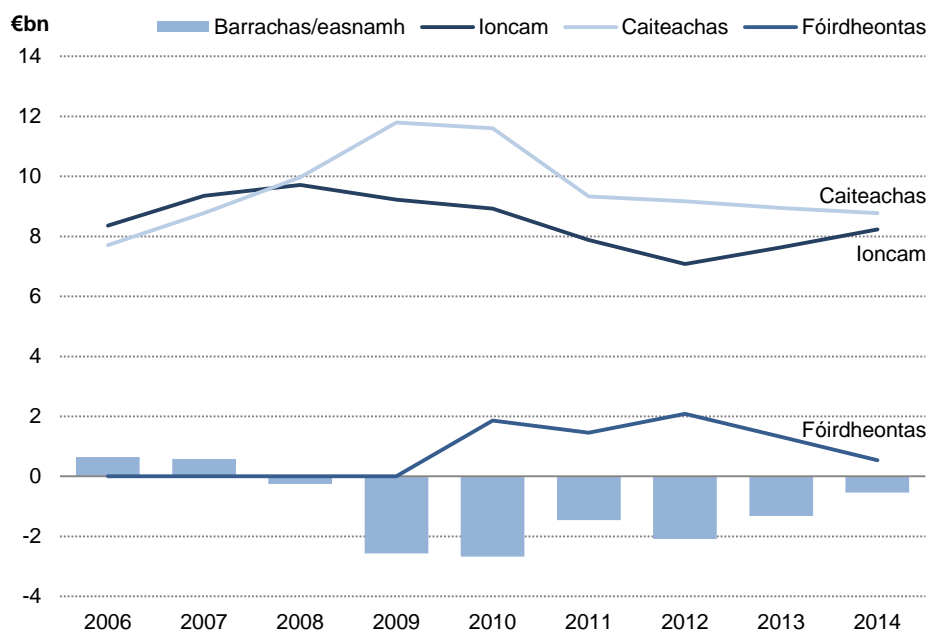
Nóta: a Gníomhaíonn cuntas soláthair Vóta an PMG mar chuntas bainc na Roinne. Soláthraíonn an Státchiste cistiú do chuntas an PMG maidir leis na seirbhísí a leagtar amach i meastachán bliantúil na Roinne.

- 15.4** Íocadh ranníocaíochtaí ÁSPC a bhailigh na Coimisinéirí Ioncain isteach i gcuntas infheistíochta an CÁS a fhad le deireadh 2014. Ón 1 Eanáir 2015, íoctar ranníocaíochtaí ÁSPC go díreach le cuntas reatha an CÁS, ar cuntas bainc thráchtála é a rialaíonn an Roinn. Cuireadh an t-athrú seo i bhfeidhm chun aon mhuirear úis dhiúltaigh a sheachaint a ghearrfadh an Banc Ceannais Eorpach in 2014 ar éarlaisí áirithe a bhí á gcoimeád laistigh de bhainc cheannais.

Fóirdheontais an Stáitchiste

- 15.5** Ón mbliain 2008 i leith, ba dhóthain na ranníocaíochtaí ÁSPC a fuarthas chun íoc as caiteachas an Chiste. Úsáideadh barrachais channacha a bhí á gcoimeád sa chuntas infheistíochta i dtosach chun an t-easnamh a chistiú, ach ón mbliain 2010 i leith, sháraigh an Vóta an t-easnamh trí fhóirdheontas bliantúil.¹

Fíor 15.2 Barrachas/Easnamh an Chiste Árachais Shóisialaigh, ó 2006 go 2014

Foinse: Ráitis Airgeadais an Chiste Árachais Shóisialaigh, ó 2006 go 2014

Nóta: Ní chuirtear san áireamh sa bharrachas/easnamh thuas gluaiseacht na n-iarmhéideanna a bhaineann le Ranníocaíochtaí Sláinte agus an Ciste Náisiúnta Oiliúna.

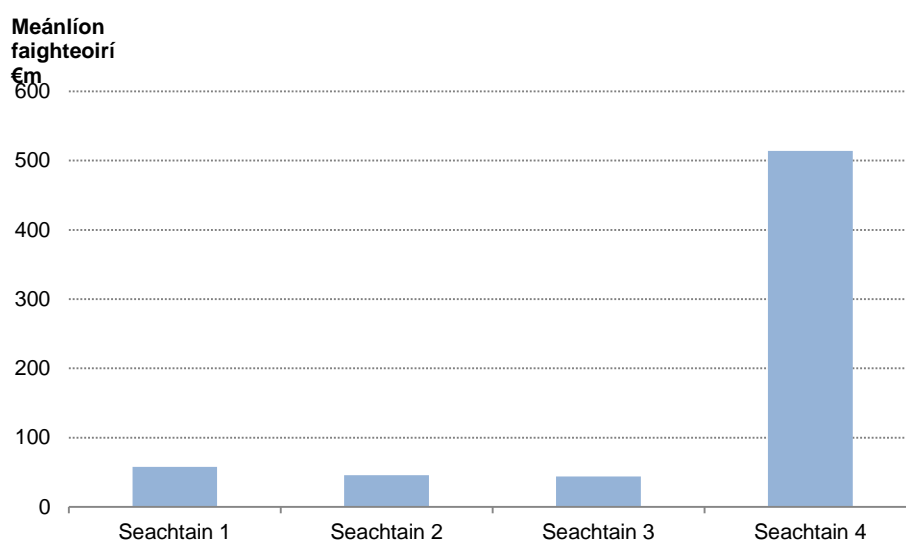
- 15.6** Níor theastaigh ranníocaíochtaí ón stáitchiste leis an CÁS i gcaitheamh na tréimhse ó 1997 go 2007, na blianta siúd san áireamh, tráth a sháraigh an t-ioncam árachais shóisialaigh an caiteachas. In 2008, d'aistrigh iarmhíd reatha tosaigh an CÁS isteach ina easnamh nuair a sháraigh an caiteachas an t-ioncam faoi €255 milliún. Chuaigh an t-easnamh seo i méid in 2009 nuair a bhain sé €2.49 billiún amach agus tháinig méadú breise air gur bhain sé €2.75 billiún amach in 2010. Ó shin i leith, theastaigh fóirdheontas bliantúil. Bhain seo buaicphointe amach in 2012. In 2008 agus 2009, d'íoc cúlchistí carnacha as an easnamh (a bhí á gcoimeád sa chuntas infheistíochta) agus níor theastaigh aon fhóirdheontas. Rinne na cúlchistí eile €890 milliún an t-easnamh in 2010 a sheach-chur go páirteach. Ó shin i leith, d'íoc fóirdheontas an Stáit as suim an easnaimh. B'ionann meastachán an fhóirdheontais don bhliain 2015 agus €180 milliún.

¹ Is ionann méid an fhóirdheontais don bhliain agus an difríocht idir ioncam agus caiteachas an CÁS.

An Gá atá le Saoráid Shealadach Chistithe

- 15.7** Tá caiteachas an CÁS leata ar fud na míosa, agus faightear ioncam ÁSPC i laethanta deireanacha gach míosa den chuid is mó. Mura mbíonn aon chúlchiste carnach ann ar féidir tarraingt as chun íoc as caiteachas de réir mar a thagann sé chun solais, bheadh an dífríocht uainithe seo ina húdar le riachtanas sealadach sreabhaidh airgid don CÁS.
- 15.8** Thug athbhreithniú ar íocaíochtaí ÁSPC le fios go bhfuarthas nach mór 60% de na ranníocaíochtaí iomlána ÁSPC ó na Coimisinéirí Ioncaim in 2011 isteach sa CÁS laistigh de na cúig lá oibre dheireanacha i ngach mí. Tháinig méadú air seo aníos go dtí 75% de na fáltais ÁSPC in 2014 (féach Fíor 15.3)

Fíor 15.3 Uainiú sreafaí ioncam ÁSPC, an meánmhéid de réir gach seachtaine sa mhí, 2014

Foinse: Anailís ag Oifig an Ard-Reachtair Cuntas agus Ciste.

- 15.9** Ó lár 2010 ar aghaidh, úsáideadh réamhíocaíochtaí tréimhsiúla ó cuntas soláthair PMG na Roinne chun an t-easnamh sreabhaidh airgid a líonadh. (Úsáideadh na réamhíocaíochtaí siúd chomh maith i gcaitheamh na tréimhse ó 1953 go 1996 nuair a bhí fóirdheontas á fháil ag an CÁS chomh maith.) I Nollaig 2010, thug an Roinn Airgeadais faoi deara go raibh réamhíocaíochtaí a íocadh leis an CÁS ina n-údar le ró-eisiúint of €110 milliún ar chuntas soláthair an PMG.¹ Tháinig saincheisteanna ró-eisiúna eile chun solais in 2011 agus 2014.

Réamhíocaíochtaí an Stáitchiste

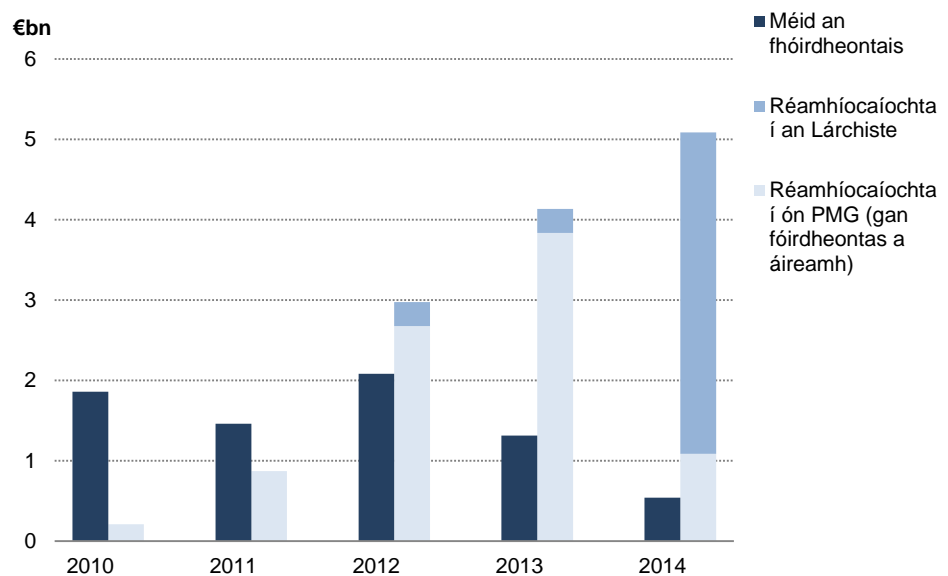
- 15.10** Foráiltear in Alt 18 den Acht Leasa Shóisialaigh agus Pinsean, 2012, go gcoimeádann cuntas nua speisialta an CÁS réamhíocaíochtaí mar fhoinsé chun airgead a sholáthar do chuntas reatha an CÁS nuair nach leor an t-iarmhéid ratha chun íoc as suimeanna atá iníochta.

- 15.11** B'ionann an chéad tarraingt anuas de chistiú díreach ón Stáitchiste agus €300 milliún i Nollaig 2012. Aisíocadh seo go hiomlán roimh dheireadh na bliana 2012.

¹ Tarlaíonn ró-eisiúint nuair a sháraíonn an méid a d'eisigh an stáitchiste an caitheamh taifeadta ag gach Roinn ag deireadh na míosa.

- 15.12** Ó Eanáir 2012 ar aghaidh, thosaigh an CÁS le réamhíocaíochtaí an PMG a aisíoc ar bhonn míosúil mar iarracht chun breis ró-eisiúintí a sheachaint ar chuntas soláthair an PMG. Ba é an tionchar a d'imir seo ná gur méadaíodh a leibhéal foriomlán de réamhíocaíochtaí a tarraingíodh anuas in 2012 agus i dtréimhsí dá éis sin. Léirítear i bhFíor 15.4 gur chuaigh an réiteach sin ag an Roinn i méid agus gur tháinig laghdú ar an bhfóirdheontas a theastaigh ón mbliain 2012 i leith. Níor thug athbhreithniú ar iarmhéideanna laethúla airgid thirim le fios go ndearna an Roinn tarraingt anuas iomarcach réamhíocaíochtaí.

Fíor 15.4 Réamhíocaíochtaí agus an muirear bliantúil fóirdheontais, ó 2010 go 2014

Foinse: Anailís ag Oifig an Ard-Reachtair Cuntas agus Ciste.

- 15.13** In ainneoin fhorálacha Alt 18 d'Acht 2012, lean an Roinn le húsáid a bhaint as an dá shreabhadh cistiú – réamhíocaíochtaí ó chuntas an PMG agus ón Státhchiste – chun easnamh shealadacha sreabhaidh airgid sa CÁS a chistiú.
- 15.14** In 2014, d'aisíoc an CÁS an tarraingt anuas iomlán €4 billiún ón Státhchiste ar mhaithe le cuspóirí sreabhaidh airgid, mar aon le hiarhméid 2013 €15 milliún a tugadh anonn.

Tuairimí an Oifigh Chuntasaíochta

- 15.15** Tugadh an tsaoráid iasachta a fhoráiltear in Alt 18 d'Acht 2012 isteach chun cabhrú le comhlíonadh rialacha cuntasaíochta an rialtais chun an baol i leith ró-eisiúintí a laghdú ar chuntas soláthair an PMG. In éagmais cistiú díreach ón Státhchiste, d'fhéadfadh ró-eisiúint eascairt go príomha mar thoradh ar an athrú ar an bpatrún de mhodhanna íocaíochta i gcaitheamh na tréimhse le deich mbliana anuas (seiceanna agus orduithe iníochta), go dtí íocaíochtaí réamhchistiú leictreonacha atá ina ngnáthnós imeachta i dtaobh caiteachas scéim leasa shóisialaigh.

15.16 Ó tugadh isteach Alt 18, d'úsáid an Roinn an fhoráil reachtaíochta seo chun cistiú sreabhaidh airgid a fháil, i dtosach ag deireadh na bliana agus níos minice anois ar bhonn míosúil, de bhun comhaontú leis an Roinn Airgeadais agus an Roinn Caiteachais Phoiblí agus Athchóirithe. Laghdaigh úsáid chistiú díreach an Státchiste go mór an gá atá le réamhíocaíochtaí fóirdheontais a ghlacadh, a bhfuil gá leo go fóill. Tá an dá shreabhadh cistithe neodrach maidir leis an Státchiste ó pheirspictíocht chostas cistithe an Stáit agus an rialtais ghinearálta.

Conclúid

15.17 Táthar ag súil leis go dtiocfaidh laghdú ar an bhfóirdheontas ón Vóta in 2015 go dtí €180 milliún, faoi mar a leagtar amach in imleabhar mheastacháin leasaithe 2015. Is dóchúil go leanfaidh na saincheisteanna uainithe sreabhaidh airgid atá sa mhullach ar an CÁS, áfach, go dtí go dtéann barrachas substainteach ranníocaíochtaí i méid.

15.18 Éascaíonn an fhoráil reachtúil do réamhíocaíochtaí Státchiste cabhair a thabhairt le heasnaimh sreabhaidh airgid an CÁS agus tarraingt anuas thrédhearcach cistithe, agus ba cheart go ndíbreoidís an gá atá le brath ar réamhíocaíochtaí ón Roinn Coimirce Sóisialaí ar mhaithe le cuspóirí sreabhaidh airgid.

